

Дәріс 7. Музей қорларын жабдықтау және есепке алу

Дәріскер: т.ғ.к., доцент Қ.Б. Баудиярова

Жоспары

1. Музей қорларын жабдықтаудың мәні мен маңызы
2. Қорларды толықтыру көздері (экспедиция, сатып алу, сыйға тарту, алмасу)
3. Жәдігерлерді қабылдау тәртібі және сараптау кезеңдері
4. Инвентарлық тіркеу және құжаттандыру жүйесі

Мақсаты

Мақсаты: Музей қоры, оның түрлері, негізгі принциптері жайында толық мәлімет беру.
Дәрісте музей қызметінің негізгі бағыттарының бірі – музей заттарын ғылыми тұрғыда зерттеу, қорларды толықтыру (жабдықтау) және оларды жүйелі түрде есепке алу мәселелері қарастырылады.

Музей заттарын зерттеу – олардың тарихи, мәдени, ғылыми маңызын анықтауға бағытталған үдеріс. Әрбір экспонаттың шығу тегі, қолданылу мақсаты, жасалу уақыты мен материалы арнайы ғылыми әдістер арқылы талданады. Бұл жұмыс музейдің ғылыми-зерттеу қызметінің негізін құрайды және экспозицияны дұрыс ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Кіріспе

Музей – адамзаттың тарихи, мәдени және рухани мұрасын жинақтап, сақтап, зерттеп және болашақ ұрпаққа жеткізетін маңызды ғылыми-мәдени мекеме. Ол тек жәдігерлерді сақтайтын орын ғана емес, сонымен қатар тарихи деректерді жүйелейтін, оларды ғылыми тұрғыда түсіндіретін және қоғамға танытатын орталық болып табылады.

Музей қызметінің негізгі бағыттарының бірі – музей қорларын қалыптастыру. Қор құрамына әртүрлі тарихи дәуірлерден жеткен жәдігерлер, археологиялық табылымдар, этнографиялық заттар және құжаттық материалдар кіреді. Осы жәдігерлердің әрқайсысы белгілі бір тарихи кезеңнің айғағы болып табылады және ерекше ғылыми құндылыққа ие.

Осы процесте музей қорларын жабдықтау және есепке алу жұмыстары ерекше маңызды рөл атқарады. Жабдықтау арқылы музей қоры жаңа жәдігерлермен толықтырылады, ал есепке алу жүйесі олардың толық тіркелуін, заңды мәртебесін және ғылыми сипаттамасын қамтамасыз етеді. Бұл жұмыстар музей қорындағы тәртіп пен жүйелілікті қалыптастырады.

Музей қорларын жабдықтау

Музей қорларын жабдықтау – музейдің ғылыми бағытына сәйкес жәдігерлерді мақсатты түрде жинақтау процесі. Бұл жұмыс алдын ала жоспарланып, арнайы ғылыми концепцияға сүйенеді. Жәдігерлер археологиялық қазбалар, этнографиялық экспедициялар, жеке коллекциялар, сыйға тарту немесе сатып алу арқылы алынады. Әр заттың тарихи маңызы, түпнұсқалығы, шығу тегі және сақталу деңгейі міндетті түрде тексеріледі. Сонымен қатар, жалған немесе ғылыми құндылығы төмен заттар қор құрамына қабылданбайды.

НЕГІЗГІ КӨЗДЕРІ

Жеке адамдардың сыйға тартуы

Археологиялық қазба жұмыстары

Сатып алу (антиквариат, коллекциялар)

Мемлекеттік мекемелерден беру

ҚОРЛАРДЫ ЖАБДЫҚТАУ

Музей қорларын жабдықтау – музейдің ғылыми бағытына сәйкес жәдігерлерді мақсатты түрде жинақтау процесі. Бұл жұмыс алдын ала жоспарланып, арнайы ғылыми концепцияға сүйенеді. Жәдігерлер археологиялық қазбалар, этнографиялық экспедициялар, жеке коллекциялар, сыйға тарту немесе сатып алу арқылы алынады. Әр заттың тарихи маңызы, түпнұсқалығы, шығу тегі және сақталу деңгейі міндетті түрде тексеріледі. Сонымен қатар, жалған немесе ғылыми құндылығы төмен заттар қор құрамына қабылданбайды.

ҚОРЛАРДЫ ЖІКТЕУ

Жәдігерлер материал түріне қарай бөлінеді (тас, металл, қағаз, мата)

Тарихи кезең бойынша топтастырылады (ежелгі, орта ғасыр, жаңа заман)

Мақсатына қарай жүйеленеді (ғылыми, көрмелік, сақтау)

Жүйелеу зерттеу мен экспозиция құруды жеңілдетеді

ЕСЕПКЕ АЛУ

Есепке алу – музей ісіндегі ең жауапты кезеңдердің бірі. Әрбір қабылданған жәдігер арнайы құжаттарға тіркеліп, оған қайталанбайтын инвентарлық нөмір беріледі. Жәдігердің толық ғылыми сипаттамасы жасалады: атауы, жасалған уақыты, табылған жері, материалы, көлемі, авторы және қысқаша тарихы. Бұл мәліметтер инвентарлық кітаптарда және электронды жүйелерде сақталады (мысалы, MuseumPlus). Есепке алу музей қорындағы әр заттың қозғалысын толық бақылауға мүмкіндік береді.

ЕСЕПКЕ АЛУ

Есепке алу – музей қорына түскен әр жәдігердің ресми құқықтық және ғылыми тіркелу жүйесі

Бұл процесс тек тіркеу емес, жәдігердің “өмірлік циклін бақылау” (қайдан келді, қайда сақталды, қалай қолданылды) болып саналады

Әр затқа бірегей инвентарлық нөмір беріледі, ол кейін өзгермейді және жәдігердің жеке коды ретінде жүреді

Жәдігер туралы мәлімет тек мәтін емес, фото, өлшем, материал, күйі (condition report) арқылы толықтырылады

Қазіргі музейлерде есепке алу арнайы цифрлық жүйелерде жүргізіледі (электронды база, бұлттық сақтау).

ИНВЕНТАРИЗАЦИЯ

Инвентаризация – музей қорындағы барлық жәдігерлерді жүйелі түрде тексеру процесі. Оның мақсаты – заттардың нақты санын анықтау, олардың физикалық жағдайын бағалау және құжаттармен сәйкестігін тексеру. Түгендеу барысында жоғалған, бүлінген немесе құжатта қате тіркелген заттар анықталуы мүмкін. Мұндай жағдайда арнайы актілер толтырылып, себептері зерттеледі. Инвентаризация музейдегі тәртіпті, жауапкершілікті және қауіпсіздікті қамтамасыз ететін маңызды бақылау механизмі.

ИНВЕНТАРИЗАЦИЯ

Инвентаризация музей қорын ішкі аудит деңгейінде тексеру болып саналады.

Тек санау емес, ол қордың ғылыми және құқықтық бақылау механизмі.

Процесс арнайы комиссия арқылы жүргізіледі (қор сақтаушы, ғылыми қызметкер, реставратор)

Кей жағдайларда инвентаризация барысында бұрын қате аталған немесе қайта анықталған жәдігерлер табылады

Бұл процесс музей қорындағы “жасырын өзгерістерді” (жоғалу, ауысу, бүліну) анықтауға көмектеседі

САҚТАУ

Жәдігерлерді сақтау — олардың ұзақ уақыт бұзылмай сақталуы үшін маңызды. Әр материалға (қағаз, металл, мата, ағаш) арнайы жағдай қажет: температура мен ылғалдылық тұрақты болуы тиіс, жарық деңгейі шектеледі, зиянкестерден қорғаныс жасалады. Кей жағдайда реставрация жұмыстары да жүргізіледі.

ЦИФРЛАНДЫРУ

Қазіргі музей ісінде цифрландыру ерекше рөл атқарады. Жәдігерлер туралы барлық ақпарат электронды базаға енгізіледі: фотосуреттері, сипаттамасы, өлшемдері, ғылыми деректері. Кейбір заттар 3D форматта сканерленеді. Бұл музей қызметкерлеріне мәліметті тез табуға, ал зерттеушілерге қашықтан жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, музей қорлары интернет арқылы көпшілікке қолжетімді бола бастады. Бұл бағытта көптеген музейлер TMS (The Museum System) сияқты арнайы бағдарламаларды қолданады.

ЦИФРЛАНДЫРУ

Жәдігерлердің электронды базасы жасалады

Фото, сипаттама және тарихы енгізіледі

Іздеу жүйесі арқылы тез табуға болады

Онлайн көрмелер ұйымдастырылады

Сандық сақтау ұзақ мерзімді қауіпсіздікті арттырады

ҚОРЫТЫНДЫ

Музей қорларын жабдықтау және есепке алу – музей ісінің ең негізгі және жауапты бағыттарының бірі. Бұл процесс арқылы музей қорлары жаңа жәдігерлермен толықтырылып қана қоймай, олардың ғылыми, тарихи және мәдени құндылығы да сақталады. Әрбір жәдігердің тіркелуі, жіктелуі және дұрыс есепке алынуы музей қорындағы тәртіп пен жүйелілікті қамтамасыз етеді.

Сонымен қатар, инвентаризация және сақтау жұмыстары жәдігерлердің ұзақ мерзім бойы бұзылмай сақталуына мүмкіндік береді. Ал қазіргі цифрлық технологиялардың енгізілуі музей жұмысын жеңілдетіп, қорларды жылдам іздеу мен зерттеуге жол ашады.

Жалпы алғанда, музей қорларын дұрыс ұйымдастыру – ұлттық мәдени мұраны сақтаудың және оны келешек ұрпаққа жеткізудің басты кепілі болып табылады.

БАҚЫЛАУ СҰРАҚТАРЫ

1. Музей қорларын жабдықтау ұғымы?
2. Қорларды толықтырудың негізгі көздерін атаңыз.
3. Жәдігерлерді музей қорына қабылдау қандай кезеңдерден тұрады?
4. Музей заттарын іріктеу кезінде қандай талаптар ескеріледі?
5. Есепке алудың негізгі түрлері мен әдістері қандай?